

Balans 25 jaar "Noordkant" (Bosvogels)

Het gedeelte van het Amsterdamse Bos ten Noorden van de roeibaan werd in de jaren 1936 - 1938 van beplantingen voorzien. Men kan dus zeggen dat het bos van de Noordkant, zoals dit gebied gewoonlijk wordt aangeduid, in 1961 - 1963 een 25-jarige leeftijd bereikte. Dit jubileum werd op enigszins merkwaardige wijze gevierd. In de winter 1963 - '64 werd namelijk een strook van ongeveer 20 m van de Noordkant afgenomen in verband met de verbreding van de roeibaan. Een (klein) gedeelte van de bospartijen ging daarbij verloren.

Toen in 1963 de plannen tot verbreding van de roeibaan bekendheid kregen, werd de gedachte geopperd, dat het wellicht de moeite zou lonen een samenvattend overzicht samen te stellen van de ontwikkeling der vogelbevolking in de afgelopen 25 jaar. Dit leidde tot de instelling van een commissie, aangeduid als "Commissie Balans 25 jaar Noordkant", die in de VWG-vergadering van 20 juli 1963 werd geïnstalleerd.

Besloten werd het overzicht te beperken tot de bosvogels, d.w.z. tot die vogelsoorten, waarvan kon worden aangenomen dat hun aanwezigheid verband hield met het aangelegde bospark. Alhoewel het oorspronkelijk de bedoeling was slechts de broedvogels te behandelen, werd later het overzicht uitgebreid met een lijst van een aantal niet-broedvogels. De keuze van deze soorten is betrekkelijk willekeurig. Het nut van deze toevoeging is daarin gelegen, dat een aantal wellicht toekomstige broedvogels een vermelding kreeg.

Onder Noordkant wordt in dit verslag verstaan het gedeelte van het Amsterdamse Bos, dat als volgt wordt begrensd: Roeibaan (de as daarvan in gedachten in Westelijke richting doorgetrokken tot de Ringvaart), Ringvaart, Nieuwe Meer, de denkbeeldige lijn lopende van het Nieuwe Meer naar de Tribune, loodrecht op de Roeibaan. Het terrein ten Oosten van genoemde lijn moet buiten beschouwing blijven vanwege de vele werkzaamheden, die daar in de loop der jaren plaatsvonden.

Het oppervlak van het omschreven gebied ligt in de grootte-orde van 100 ha. Daarvan is echter het grootste gedeelte voor de bosvogels van geen belang. Zelfs als wij de weilanden van boerderij Meerzicht (ca. 20 ha) en de oeverlanden van het Nieuwe Meer (ca. 15 ha) buiten beschouwing laten, zijn de bospartijen wat het oppervlak betreft verre in de minderheid: zij nemen niet meer dan ca. 20 ha in beslag.

Aangezien het geheel is aangelegd als bospark, is het bos vrij sterk verbrokkeld, hetgeen de vogelrijkdom ten goede komt. Ten Noorden van de roeibaan is gemengd loofbos met een ondergroei van heesters aangeplant. Hierbij moet worden opgemerkt, dat het bos in de loop der jaren niet alleen veranderd is doordat het ouder werd. De samenstelling ervan onderging een wijziging vooral doordat de elzen, die aanvankelijk zeer talrijk waren, geleidelijk werden verwijderd. Bovendien nam door de kroonsluiting het aantal heesters sterk af.

Als uitgangspunt is gekozen het jaar 1942, waarin J.E. Sluifers voor het eerst aan de Noordkant een volledige broedvogelinventarisatie in de bospartijen uitvoerde.

Bij de samenstelling van het overzicht werd in de eerste plaats gebruik gemaakt van de volgende publicaties: de artikelen van Sluifers over 1942-1945 in Ardea 32 (1943) en 35 (1947); het "Bosboek" (Het Amsterdamse Bos, van cultuursteppe tot bospark, 1947), waarin door P.W. Brander gegevens, hoofdzakelijk over 1945 en 1946, zijn vastgelegd; de Mededelingen van het centraal instituut voor floristisch en faunistisch onderzoek in Groot Amsterdam 1 (1942) - 8 (1951), waarin gegevens voorkomen over de jaren 1942 - 1948.

Voor de jaren daarna waren wij aangewezen op gegevens uit sterk uiteenlopende bronnen, zoals onuitgewerkte inventarisatie-plattegronden (tot 1950) in het bezit van P.W. Brander, verslagen en aantekeningen gemaakt door en in het bezit van verschillende commissieleden en inventarisatie-resultaten, voornamelijk betreffende bepaalde soorten, van de VWG uit de jaren na 1959.

Uit dit heterogene materiaal waren niet altijd met voldoende zekerheid de voor het overzicht nodige gegevens te verkrijgen. Achteraf kan worden gezegd, dat het te betreuren valt dat de Amsterdamse ornithologen het onderzoek van de Noordkant, dat in 1942 door Sluifers begonnen was, niet hebben weten te continueren. Van volledige broedvogel-inventarisaties is tussen 1950 en 1959 zelfs geen sprake meer geweest. Vooral de verslapping van de aandacht in deze jaren heeft tot gevolg gehad, dat waardevolle gegevens verloren zijn gegaan. Van een aantal vogelsoorten is het jaar van vestiging als broedvogel nu niet meer met zekerheid vast te stellen.

Toch meent de Commissie, dat het openbaar maken van het hiervolgende overzicht zinvol is, omdat hierdoor degenen, die eventueel in later jaren de Noordkant zullen onderzoeken, tenminste de beschikking zullen hebben over enig gebundeld vergelijkingsmateriaal.

Commissie Balans 25 jaar Noordkant

Joh. J. Frieswijk

P.W. Brander

J.H.U. van Drooge

J.H.C. de Groot

J. Reijnders

K.A. Straatman

A.N. Swart

correspondentie-adres:

Joh. J. Frieswijk
Burg. v.d. Pollstraat 483,
Amsterdam. WEST 2.

JJFr/vDr

Maart 1965

BROEDVOGELS (inclusief soorten, waarvan slechts territoria werden vastgesteld).

- Boomvalk Broedde in 1952 in een oud kraaienest; in 1953 broedgeval in een els in het oeverland van het Nieuwe Meer. Ook in de jaren daarvoor en daarna geregeld waargenomen.
- Torenvalk Broedvogel sedert 1945 (1 terr.); in 1946 2 terr. (1 nest onder de kap van de Tribune bij de Bosbaan); daarna steeds 1 à 2 territoria, ontbrak in 1961, in 1963: 2 terr.
- Fazant Omstreeks 1948 als jachtwild uitgezet; broedt ook wel in de bospartijen.
- Holenduif Broedvogel sedert 1947 (1 broedgeval); daarna geregeld broedvogel in klein aantal (grootst bekende aantal 5 terr. in 1950); in 1961-1963 ca. 2 terr.
- Houtduif Broedvogel sedert 1944 (3 terr.); daarna snelle toename, 1950: 28 terr.; nog steeds talrijke broedvogel.
- Tortelduif Broedvogel sedert 1944 (verstoord broedgeval); daarna aanvankelijk toenemend (maximum 7 terr. in 1947); daarna afname; in 1961 geen, in 1963 hoogstens 1 terr.
- Koekoek Reeds aanwezig in 1942.
- Bosuil Broedde in 1961 in nestkast; ook in 1963 1 terr. Ook in de jaren daarvoor verschillende malen waargenomen.
- Ransuil Broedvogel sedert 1947 (verstoord broedgeval); daarna geregelde broedvogel in klein aantal (max. 4 terr.). In 1961 4 terr. in 1963 slechts 1 terr. In de jaren voor de vestiging verschillende malen waargenomen.
- Grote bonte specht Reeds in 1948 waargenomen met jongen; in 1954 werd broeden waarschijnlijk geacht; in 1955 broedend in grauwe abeel; daarna geregelde broedvogel; na 1961 tot 5 territoria. Van 1942 af verschillende waarnemingen.
- Kleine bonte specht In 1958 werd broeden mogelijk geacht; in 1959 en 1960 broedvogel in populier; mogelijk ook in 1961 nog broedvogel. Daarna niet meer als broedvogel vastgesteld. In 1944 voor het eerst waargenomen; pas na voorjaar 1957 geregeld.
- Boompieper In 1942 werd 1 terr. vastgesteld.
- Winterkoning Reeds broedvogel in 1942; sterk wisselend aantal terr., na strenge winters soms slechts 1 terr.; max. ca. 20 terr. Laatste jaren: 1961: 21, 1962: 14, 1963: 6 territoria (na strenge winter 1962-'63!)
- Heggemus Pas in 1960 vastgesteld in 1 terr.; daarna toenemend: 1961: 2, 1963: 7 terr.

- Grote lijster In 1950 verstoord broedgeval (vóór voltooiing van het nest); daarna geregelde broedvogel: 1961: 8 terr.; in 1963: 3 territoria.
- Zanglijster Reeds broedvogel in 1942; in 1945 ca. 50 terr., daarna afname; 1961: ca. 25 terr.
- Merel Reeds broedvogel in 1942; in 1945 ca. 45 terr.; in 1950 ca. 60 terr.; 1961 ca. 50 terr.
- Gekr. roodstaart In 1946 reeds jongen waargenomen, dus mogelijk broedvogel; in 1947 als broedvogel vastgesteld (2 terr.); daarna geregelde broedvogel (soms in nestkasten). Hoogste aantal dat werd vastgesteld: 9 in 1963. In 1961/1962 ca. 5 terr.
- Nachtegaal Broedvogel sedert 1944 (3 terr.); daarna geregelde broedvogel in ongeveer hetzelfde aantal. In 1963 werden 5 territoria vastgesteld.
- Roodborst Vestigde zich in 1948 (1 terr.); daarna toegenomen. In 1961 werden 13 terr. vastgesteld.
- Bosrietzanger Vestigde zich in 1942 (4 terr.); in 1945 ca. 15 terr.; daarna afname tot ca. 5 terr. Zeker niet karakteristiek voor 25-jarig bos ("randvogel").
- Spotvogel Reeds broedvogel in 1942 (28 terr.). In 1945 maximum van ca. 80 terr.; daarna geleidelijke afname tot ca. 10 terr. In 1961-'63: 11 à 8. Niet thuishorend in 25-jarig bos.
- Zwartkop Vestigde zich in 1946 (1 terr.). Tot 1952 1 terr.; in 1961: 8; in 1963 3 terr.
- Tuinfluitsier Reeds broedvogel in 1942 (19 territoria). In 1945 maximum van ca. 90 terr.; daarna geleidelijke afname, in 1961 28 terr.
- Grasmus Reeds broedvogel in 1942. Tot 1950 ca. 10 terr.; 1961-'63 slechts een enkel terr. aan randen van bospartijen.
- Braamsluiper Vestigde zich in 1942 (2 terr.); 1944 - 1952 steeds ca. 5 terr.; 1961 - '63 1 terr.
- Fitis Reeds broedvogel in 1942 (9 terr.). In 1946 maximum van ca. 50 terr.; daarna geleidelijke afname tot tussen de 10 en 20 terr; 1961 ca. 20, 1963 ca. 15 terr.
- Tjiftjaf Reeds broedvogel in 1942 (4 terr.); in 1950 ca. 15 terr. Daarna, in 1961: 14 terr.; in 1963 ca. 10 terr.

- Gr. vliegenvanger Broedvogel sedert 1943 (1 terr.).
Daarna, ook 1961-1963, geregelde broedvogel in ca. 6 terr.
- Koolmees Broedvogel sedert 1943 als reactie op het ophangen van nestkasten.
Daarna broedvogel in wisselend aantal; ca. 20 terr. in 1961.
- Pimpelmees Broedvogel sedert 1943 (nestkast).
Tot 1952 broedvogel in gering aantal (ca. 2 terr.); ca. 10 terr. in 1961.
- Matkop Vestigde zich vermoedelijk in 1951 (2 terr.).
Daarna steeds in klein aantal vastgesteld.
1961 - 1963: 1 - 4 terr.
- Staartmees Broedvogel sedert 1950 (2 terr.).
In 1961: 3 terr.; in 1963: 8 terr.
- Boomkruiper In 1960 waargenomen met jongen.
1961 en daarna ca. 3 terr. In 1956 werd echter broeden al mogelijk geacht.
Eerste waarnemingen dateren van 1950.
- Groenling Reeds broedvogel in 1942 (3 terr.).
In 1945 maximum van ca. 20 terr., daarna afname; laatste jaren ca. 2 terr. Niet typisch voor 25-jarig bos.
- Kneu Reeds broedvogel in 1942.
Tot 1945 ca. 5 terr., daarna sterke afname; laatste jaren slechts een enkel territorium. Niet thuishorend in bos van 25 jaar oud. Jonge aanplant !
- Vink Reeds broedvogel in 1942 (2 terr.).
In 1945-1950 ca. 25 terr., daarna afname; 1961; 19 terr.
- Keep Voorjaar 1948 een paartje; 2 Mei een nest met 4 eieren dat spoorloos verdween.
Geregelde wintergast.
- Huismus Broedvogel in nestkasten sedert 1944 (2 broedgevallen).
In 1945 werd eerste boomnest gevonden.
- Spreeuw Broedvogel sedert 1944 (nestkast).
Later ook in spechtenholen.
- Wielewaal Broedvogel sedert 1943 (1 à 2 terr.).
Daarna toename tot 1947, 1948 (ca. 7 terr.); daarna afname.
In 1961: 3 à 4 terr.; in 1963 geen terr.
- Zwarte kraai Reeds broedvogel in 1942 (4 terr.).
Daarna steeds in ongeveer hetzelfde aantal (wordt in aantal beperkt).
- Ekster Broedvogel sedert 1948 (1 terr.), daarna broedvogel in gering aantal 1 - 3 terr. (wordt in aantal beperkt).
- Vlaamse gaai Broedvogel sedert 1944 (nest in aanbouw en jongen waargenomen).
1946: 2 terr., daarna geregelde broedvogel, ca. 4 terr. (wordt in aantal beperkt).

NIET-BROEDVOGELS (soorten waarvan geen territoria werden vastgesteld).

Buizerd	Verschillende winterwaarnemingen, laatste jaren zelden waargenomen.
Sperwer	Geregelde wintergast in 1 à 2 exx.
Havik	Enkele winterwaarnemingen.
Slechtvalk	Enkele winterwaarnemingen.
Smelleken	Enkele winterwaarnemingen, vooral uit de beginperiode.
Houtsnip	Enkele winterwaarnemingen.
Turkse tortel	Eén waarneming: 11-3-1963 (Oreel).
Kerkuil	Enkele waarnemingen in het winter-halfjaar.
Stenuil	Verschillende waarnemingen, vooral uit de beginperiode.
Velduil	Enkele waarnemingen, vooral uit de beginperiode.
IJsvogel	Ongeregelde wintergast in klein aantal, na winter 1962-'63 niet meer waargenomen.
Groene specht	Na eerste waarneming in 1944, diverse malen waargenomen, ook in de broedtijd.
Draaihals	Enkele voorjaarswaarnemingen (eind April/begin Mei); 1 September-waarneming.
Boomleeuwerik	Op 20-3-1951 nam P.W. Brander ca. 6 exx. waar.
Pestvogel	Enkele winterwaarnemingen.
Kramsvogel	Geregelde doortrekker en wintergast.
Koperwiek	Geregelde doortrekker en wintergast.
Beflijster	Enkele April-waarnemingen.
Zwarte roodstaart	Enkele waarnemingen.
Fluiter	Geregelde doortrekker in Mei.
Goudhaantje	Geregelde wintergast.
Vuurgoudhaantje	Geregelde wintergast in gering aantal.
Bonte vliegenvanger	Geregelde doortrekker (eerste helft van Mei); ook enkele Augustus- en September-waarnemingen.
Withalsvliegenvanger	Eén waarneming: 5-5-1947 (P.W. Brander).
Zwarte mees	Onregelmatige wintergast in klein aantal.
Glanskop	Verschillende waarnemingen, ook van zingende exx.
Putter	Geregelde wintergast in klein aantal.
Sijs	Geregelde wintergast.
Barmsijs	Onregelmatige wintergast in wisselend aantal.
Witstuitbarmsijs	Eén waarneming: 13-1-1946 (P.W. Brander, Croockewit, de Groot en Marres).
Goudvink	Enkele winterwaarnemingen.
Kruisbek	Enkele winterwaarnemingen.

Ringmus	In de winter geregeld waargenomen.
Bonte kraai	Verschillende winterwaarnemingen.
Roek	Enkele waarnemingen.
Kauw	Geregeld waargenomen.

correspondentie-adres

Joh. J. Frieswijk
Burg. v.d. Pollstraat 483,
Amsterdam, WEST 2.

JJFr/vDr

Maart 1965